

Т.О. Коваленко, ст. гр. ФК–06–1, Н.А. Іщенко, доц., канд.екон.наук
Кіровоградський національний технічний університет

Оцінка ефективності формування грошових потоків підприємства

Розглянуто види грошових потоків підприємства. Здійснено оцінку ефективності грошових потоків підприємства. Зазначені наслідки при виникненні надлишкового грошового потоку для діяльності підприємства.

грошові потоки, підприємство, діяльність, управління грошовими потоками, залишок грошових потоків

Вступ. В сучасних умовах господарювання, при обмеженості фінансових ресурсів та безмежності їх потреб, особливою актуальністю, відзначаються питання щодо забезпечення життєдіяльності підприємств. Процес здійснення грошових надходжень (формування вхідних грошових потоків) та виплат (формування вихідних грошових потоків) є передумовою безперервного та стабільного функціонування підприємства, а тому їх слід розглядати як важливий ресурс та результат діяльності підприємства. Існує нагальна потреба в розробці методики аналізу грошових потоків, підвищенні наукової обґрунтованості прийняття фінансових рішень в умовах нестабільності та ризику, розробці системи аналітичних і модельних засобів управління грошовими потоками. Необхідність в організації аналізу грошових потоків на підприємствах обумовлена існуванням практичних потреб фінансового управління, що стоять на рівні проблеми виживання окремих підприємств, галузей і виходу із кризового стану економічної системи в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні основи сутності, виникнення та руху грошових потоків достатньо широко розглянуті в економічній літературі, а саме дослідженню даної проблематики присвятили свої роботи такі українські вчені, як В.В. Баліцька, М.Д. Білик, І.А. Бланк, Г.О. Крамаренко, А.М. Поддєрьогін, Прушківський В.І., О.Є Чорна, російські фахівці – В.В. Бочаров, В.В. Ковальов, Л.Н. Павлова, та зарубіжні економісти – Р. Брейлі, Ю. Брігхем, Л. Гапенскі, Дж. К. Ван Хорн, А.М. Кінг, Б. Койлі, С. Майерс, Т. Райс, А.М. Хіл Лафуенте та ін. Проте, процес управління грошовими потоками підприємств не отримав достатньої розробки. В економічній літературі учені приділяють увагу проблемі регулювання грошових потоків переважно з позицій управління грошовими коштами, ліквідністю, фінансовою стійкістю. Як самостійний об'єкт аналізу та управління грошові потоки фахівцями практично не розглядаються. Водночас у вітчизняному доробку бракує окремих комплексних завершених досліджень з питань управління грошовими потоками, які б розширили межі традиційного аналізу, сформували конкретні підходи до розробки аналітичного забезпечення управління ними, запропонували конкретні шляхи виходу підприємств зі стану неплатоспроможності тощо. На думку зазначених авторів, дослідження грошових потоків підприємства дозволяє усвідомити увесь механізм його функціонування, так як за наявності власної, відносно самостійної логіки розвитку, грошові потоки мають зовнішні ознаки всього комплексу функціональних зв'язків, які розвиваються на підприємстві в процесі його діяльності.

Метою статі є дослідження ефективності грошових потоків підприємства.

Виклад основного матеріалу. Здійснення практично всіх видів фінансових операцій генерує певний рух грошових коштів у формі їх надходження або витрачання.

Це рух грошових коштів функціонуючого підприємства у часі являє собою безперервний процес і визначається поняттям “грошовий потік”. Поняття “грошовий потік” – cash-flow – зявилося в іноземній літературі з фінансового аналізу та фінансового менеджменту наприкінці 50-х років минулого сторіччя. Спочатку воно використовувалося виключно у процесі визначення вартості фінансових активів та оцінки ефективності реальних інвестицій. Пізніше грошові потоки набули ширшого значення та використання у фінансовій практиці [3, с.29].

Поняття “грошовий потік” – це динамічний показник, що характеризує постійний рух грошових ресурсів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, пов'язаний з надходженням (вхідні грошові потоки) чи витрачанням (вихідні грошові потоки) грошових ресурсів підприємства, може мати готівкову й безготівкову форму вираження в національній чи іноземній валюті та пов'язаний з певним моментом часу, однак може бути приведеним до іншого тощо. В результаті ж збалансування вхідних та вихідних грошових потоків утворюється чистий грошовий потік, що характеризує приріст чи зменшення грошових ресурсів і є результативним чинником діяльності підприємства.

Вхідні грошові потоки забезпечують підприємства коштами для поточної діяльності. Виділяють такі види вхідних грошових потоків: 1) надходження виручки від реалізації – це основний грошовий потік, який характеризується регулярністю надходжень (включає в себе: надходження виручки від основної діяльності, реалізації робіт, послуг і надходження виручки від іншої діяльності, реалізація нематеріальних активів); 2) надходження позичкових коштів (банківські кредити, отримання фінансової допомоги, яка повинна бути повернена); 3) інші надходження грошових коштів (орендна плата, плата у вигляді рояті, отримані штрафи, пені за порушення господарських договорів, суми страхового відшкодування, які отримало підприємство).

Вихідний грошовий потік характеризує сукупність виплат коштів підприємством у процесі здійснення усіх видів його господарської операцій. Існують такі види вихідних грошових потоків на підприємстві: 1) оплата рахунків суб'єктів господарювання; 2) платежі державі; 3) грошові виплати працівникам; 4) перерахування коштів банкам; 5) здійснення інвестицій; 6) інші перерахування коштів.

Управління грошовими потоками являє собою систему принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням коштів підприємства й організацією їхнього обороту.

Важливе значення в аналізі грошових потоків має вплив вихідного грошового потоку на чистий грошовий потік підприємства, який є найважливішим результатом фінансової діяльності підприємства, багато в чому визначає фінансову рівновагу і темпи зростання його ринкової вартості. Чистий грошовий потік визначається як різниця між вхідним (надходження коштів) та вихідним (витрачання коштів) грошовими потоками. Тому визначимо чистий грошовий потік підприємства протягом 2008-2010 років, який розраховується за формулою:

$$\text{ЧГП} = \text{Надходження грошових коштів} - \text{Витрачання грошових коштів}. \quad (1)$$

Отже:

- 2008 рік: ЧГП = 401268 – 400815 = 453;
- 2009 рік: ЧГП = 159415 – 157570 = 1845;
- 2010 рік: ЧГП = 297130 – 294504 = 2626.

Як бачимо протягом 2008-2010 років сума чистого грошового потоку характеризується позитивною величиною. Так, у 2008 році чистий грошовий потік становить 453 тис.грн, а вже у 2009 році він збільшився на 1392 тис.грн і становить 1845 тис.грн. В 2010 році порівняно з 2009 роком чистий грошовий потік зріс на 781 тис.грн., з 2008 роком – на 2173 тис.грн і становить 2626 тис.грн.

Очевидно, що і залишок грошових коштів з кожним роком збільшується за суму перевищення грошових надходжень над грошовими виплатами. Отже, чим менша сума вихідного грошового потоку порівняно з вхідним грошовим потоком, тим більша сума чистого грошового потоку, і навпаки. В даному випадку, у підприємства створюється надлишковий грошовий потік, при якому надходження коштів істотно перевищують реальну потребу підприємства в цілеспрямованій їхній витраті.

А також у практиці фінансового аналізу одним з найпопулярніших напрямків є визначення та оцінка коефіцієнтів. Відповідно до стандартів класифікації виділяють дві основні групи фінансових коефіцієнтів: коефіцієнти координації та коефіцієнти розподілу. Коефіцієнти координації показують відношення між абсолютними фінансовими показниками, що мають різну економічну сутність, а також між їх комбінаціями. Коефіцієнти розподілу показують, яку частку той чи інший абсолютний фінансовий показник становить від групи абсолютних фінансових показників, до якої він входить.

Для аналізу грошових потоків з метою формування ефективної системи управління ними доцільно використовувати відносні показники (коефіцієнти) координації і розподілу. На основі запропонованої С.І. Надточієм методології проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків розрахуємо значення показників, які характеризують рух грошових коштів [11].

Коефіцієнт ліквідності грошового потоку розраховується за формулою:

$$K_1 = \text{Грошові надходження} / \text{Грошові видатки} \quad (2)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_1 = 401268 / 400815 = 1,00$;
- 2009 рік: $K_1 = 159415 / 157570 = 1,01$;
- 2010 рік: $K_1 = 297130 / 294504 = 1,01$.

Коефіцієнт відношення грошових надходження до чистого грошового потоку розраховується за формулою:

$$K_2 = \text{Грошові надходження} / \text{Чистий грошовий потік} \quad (3)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_2 = 401268 / (401268 - 400815) = 885,8$;
- 2009 рік: $K_2 = 159415 / (159415 - 157570) = 86,4$;
- 2010 рік: $K_2 = 297130 / (297130 - 294504) = 113,1$.

Коефіцієнт поповнення грошових засобів розраховується за формулою:

$$K_3 = \text{Грошові надходження} / \text{Залишок грошових коштів} \quad (4)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_3 = 401268 / 512 = 783,7$;
- 2009 рік: $K_3 = 159415 / 2357 = 67,6$;
- 2010 рік: $K_3 = 297130 / 4983 = 59,6$.

Коефіцієнт окупності грошового потоку розраховується за формулою:

$$K_4 = \text{Грошові видатки} / \text{Грошові надходження} \quad (5)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_4 = 400815 / 401268 = 1,0$;
- 2009 рік: $K_4 = 157570 / 159415 = 0,98$;
- 2010 рік: $K_4 = 294504 / 297130 = 0,99$.

Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку розраховується за формулою:

$$K_5 = \text{Грошові видатки} / \text{Чистий грошовий потік} \quad (6)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_5 = 400815 / (401268 - 400815) = 884,8$;
- 2009 рік: $K_5 = 157570 / (159415 - 157570) = 85,4$;
- 2010 рік: $K_5 = 294504 / (297130 - 294504) = 112,1$.

Коефіцієнт вибуття грошових засобів розраховується за формулою:

$$K_6 = \text{Грошові видатки} / \text{Залишок грошових коштів.} \quad (7)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_6 = 400815 / 512 = 782,8$;
- 2009 рік: $K_6 = 157570 / 2357 = 66,9$;
- 2010 рік: $K_6 = 294504 / 4983 = 59,1$.

Коефіцієнт притоку грошових засобів розраховується за формулою:

$$K_7 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Грошові надходження.} \quad (8)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_7 = (401268 - 400815) / 401268 = 0,001$;
- 2009 рік: $K_7 = (159415 - 157570) / 159415 = 0,01$;
- 2010 рік: $K_7 = (297130 - 294504) / 297130 = 0,01$.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку розраховується за формулою:

$$K_8 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Грошові видатки.} \quad (9)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_8 = (401268 - 400815) / 400815 = 0,001$;
- 2009 рік: $K_8 = (159415 - 157570) / 157570 = 0,01$;
- 2010 рік: $K_8 = (297130 - 294504) / 294504 = 0,01$.

Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів розраховується за формулою:

$$K_9 = \text{Чистий грошовий потік} / \text{Залишок грошових коштів.} \quad (10)$$

Отже:

- 2008 рік: $K_9 = (401268 - 400815) / 512 = 0,88$;
- 2009 рік: $K_9 = (159415 - 157570) / 2357 = 0,78$;
- 2010 рік: $K_9 = (297130 - 294504) / 4983 = 0,53$.

Значення розрахованих показників згрупуємо у таблицю 1.

Таблиця 1 – Показники руху грошових потоків підприємства

Показники	2008 рік	2009 рік	2010 рік	Відхилення (+, -)		
				2009 року від 2008 року	2010 року від 2008 року	2010 року від 2009 року
1. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	1,00	1,01	1,01	0,01	0,01	–
2. Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку	885,8	86,4	113,1	-779,4	-772,7	26,7
3. Коефіцієнт поповнення грошових засобів	783,7	67,6	59,6	-716,1	-724,1	-8,0
4. Коефіцієнт окупності грошового потоку	1,0	0,98	0,99	0,02	0,01	0,01
5. Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку	884,8	85,4	112,1	-799,4	-772,7	26,7
6. Коефіцієнт вибуття грошових засобів	782,8	66,9	59,1	-715,9	-723,7	-7,8
7. Коефіцієнт притоку грошових засобів	0,001	0,01	0,01	0,009	0,009	–
8. Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,001	0,01	0,01	0,009	0,009	–
9. Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів	0,88	0,78	0,53	-0,1	-0,35	-0,25

Отже, виходячи із даних таблиці 1, коефіцієнт ліквідності грошового потоку свідчить про забезпеченість витрачання грошових засобів їх надходженнями протягом 2008-2010 років. Коефіцієнт відношення грошових надходжень до чистого грошового потоку свідчить, що у 2008 році був найбільший обсяг грошових надходжень для отримання 1 грн чистого грошового потоку, а у 2009 році – найменший. Коефіцієнт окупності грошового потоку свідчить, що протягом 2008-2010 років відбувається

зменшення кількості гривень грошових виплат для отримання 1 гривні грошових надходжень. Коефіцієнт співвідношення грошових виплат та чистого грошового потоку свідчить про зниження здатності регенерування чистого грошового потоку підприємства 1 гривнею грошових надходжень протягом 2008-2010 років.

Коефіцієнт вибуття грошових засобів свідчить, що протягом 2008-2010 років відбувається зниження розміру грошових виплат, які припадають на 1 гривню залишку грошових засобів. Коефіцієнт притоку грошових засобів свідчить про незмінність кількості гривень чистого грошового потоку, що генерує 1 гривня грошових надходжень. Коефіцієнт ефективності грошового потоку свідчить про незмінність кількості гривень чистого грошового потоку, що забезпечує 1 гривня грошових надходжень. Коефіцієнт чистого поповнення грошових засобів свідчить про зниження ступеню поповнення залишку грошових коштів підприємства за рахунок чистого грошового потоку протягом 2008-2010 років.

Отже, на підприємстві протягом 2008-2010 років спостерігається накопичення надлишкового грошового потоку, а свідченням цього є висока позитивна величина чистого грошового потоку, не використовуюваного в процесі здійснення господарської діяльності підприємства, негативні наслідки якого виявляються у втраті реальної вартості тимчасово невикористовуваних коштів від інфляції, втраті потенційного доходу від невикористовуваної частини грошових активів у сфері короткострокового їхнього інвестування, що в кінцевому результаті також негативно позначається на рівні рентабельності активів і власного капіталу підприємства.

Висновки. Таким чином, виходячи з аналізу запропонованої уточненої методології проведення коефіцієнтного аналізу грошових потоків в аспекті управління ними можна зробити висновки:

- методика коефіцієнтного аналізу є достатньо гнучкою і може використовуватися на будь-якому з підприємств реального сектору економіки;
- детальний коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства дозволяє визначити їх достатність та адекватність, а також дозволяє в повній мірі уточнити результати фінансового аналізу діяльності підприємства в аспекті руху грошових коштів підприємства, а як наслідок є ґрунтовним та змістовним інформаційним забезпеченням подальшого менеджменту грошових потоків підприємства;
- при використанні більш детального коефіцієнтного аналізу грошових потоків підприємства, з метою надання більш точної інформації щодо руху грошових коштів підприємства для прийняття будь-яких управлінських рішень, варто враховувати специфіку діяльності підприємства.

Список літератури

1. Баліцька В.В. Грошові потоки в контексті виробничої діяльності підприємств в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 8. – С. 81-86.
2. Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – 2-ге вид., без змін.–К.: КНЕУ, 2007.–592 с.
3. Бланк И.А. Управление денежными потоками. – К.: Ника-Центр, Эльга. – 2002. – 736 с.
4. Бочаров В.В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 144 с.
5. Брейли Ричард, Майерс Стюарт. Принципы корпоративных финансов: Пер. с англ. – М.: ЗАО “Олимп – Бизнес”, 1997. – 1120 с.
6. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент: В 2х ТТ. – СПб.: Экономическая школа, 1997. – 1120 с.
7. Ван Хорн Дж.К. Основы управления финансами. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 800 с.
8. Кинг А.М. Тотальное управление деньгами. Комплексная система планирования управления и оптимизации денежных потоков: Пер. с англ. – СПб: Полигон, 1999. – 448 с.
9. Ковалев В.В., Ковалев Вит.В. Финансы предприятия: Учеб. – М.: ТК Велби, 2003. – 352 с.
10. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент. 2-ге вид.: Підручник. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 520 с.

11. Надточій С.І. Коефіцієнтний аналіз грошових потоків підприємства в аспекті управління ними // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – № 7. – С. 8-12.
12. Павлова Л.Н. Финансы предприятия: Учебник для вузов. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 639 с.
13. Прушківський В.І. Теоретичні та прикладні аспекти управління грошовими потоками на підприємстві // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 3. – С. 36-40.
14. Райс Т., Койли Б. Финансовые инвестиции и риск. – К.: Издательское бюро ВНУ, 1995. – 592 с.
15. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., без змін. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
16. Хил Лауфанте А.Л. Финансовый анализ в условиях неопределенности: Пер с исп. / Под ред Велесько Е.И., Краснопроши В.В., Лепешинського Н.П. – Минск: Тэхнолоґія, 1998. – 150 с.

Одержано 27.05.11

УДК 336:330.131.7

К.С.Кабешева, ст. гр. ФК-06-1, В.М.Попов, доц., канд.екон.наук
Кіровоградський національний технічний університет

Особенности управления финансовыми рисками торговельного підприємства

У статті здійснено узагальнення підходів до визначення поняття фінансових ризиків торговельного підприємства та окреслено механізми управління ними.

ризик, фінансові ризики, складові фінансових ризиків, механізм управління ризиками, системний підхід

Політична та економічна ситуація, що склалася в Україні, загострює питання ефективного розвитку вітчизняних підприємств, функціонування яких відбувається в умовах невизначеності і спричинених нею ризиків.

Особливо гостро в умовах негативних економічних тенденцій, які стали наслідком загальносвітової фінансової кризи, постали проблеми управління ризиками в торговельних підприємствах, діяльність яких безпосередньо визначається економічною ситуацією в країні, регіоні, очікуваннями потенційних покупців, їх купівельною спроможністю.

Основоположниками теорій з управління ризиками були такі вчені-економісти, як Ф. Найт, Дж. М. Кейнс, О. Морґенштерн, Дж. Нейман, А. Сміт, Л. Севідж. Питання сутності ризиків, причин їх виникнення, класифікації, розробки методик оцінки та визначення шляхів зменшення їх ступеня й управління ними знайшли висвітлення у працях А.П. Альгіна, І.Т. Балабанова, П.І. Верченка, В.В. Вітлінського, Г.Л. Вербицької, В.М. Гранатурова, І.Ю. Івченка, С.М. Ілляшенка, О.Є. Кузьміна, С.І. Наконечного, Н.І. Машиної, Л.Г. Мельника, Е.А. Уткіна, О.І. Ястремського та інших.

Водночас питання управління фінансовими ризиками на торговельних підприємствах залишаються актуальними, а серед науковців постійно розглядається проблема управління ризиками на торговельних підприємствах, дослідження якої зумовлене нерозв'язаністю низки теоретичних і прикладних проблем.

Тому метою статті є узагальнення підходів до визначення поняття фінансового ризику торговельного підприємства та управління ними.